

۱۰۷۴۷۴

۸۷/۱/۱۰۰۸۰۷

۸۷/۱۰/۱۱۵

دانشگاه شهید بهشتی

دانشکده ی علوم تربیتی و روانشناسی

پایان نامه

جهت اخذ درجه ی کارشناسی ارشد در رشته ی آموزش بزرگسالان

موضوع:

بررسی تأثیر آموزش خانواده بر تغییر نگرش مادران در خصوص مسایل تربیتی و آموزشی فرزندان شان در شهر سردشت

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر محسن طالب زاده نوبریان

استاد مشاور:

سرکار خانم دکتر جمیله علم الهدی

اساتید داور:

سرکار خانم دکتر محبوبه عارفی

جناب آقای دکتر ابوالقاسمی

دانشجو:

لقمان حسن پور

تیرماه ۱۳۸۷

۱۰۶۴۶۴

دانشگاه شهید بهشتی
موسسه عالی آموزش و تربیت
مدرسین

۱۳۸۷/۱۰/۱۱۵

تشکر

خدای متعال را سپاس می گویم که این توفیق را عطا فرمود که بتوانم مراحل مختلف تحصیل را تاکنون با موفقیت سپری کنم.

در اینجا بر خود لازم می دانم که از کوشش ها و مساعی کلیه ی معلمین و اساتید ارجمندم در طول دوران تحصیل قدردانی نمایم. بخصوص از زحمات بی دریغ و راهنمایی های ارزشمند استاد راهنما جناب آقای دکتر محسن طالب زاده و از رهنمودهای ارزنده و گرانقدر استاد مشاور سرکار خانم دکتر جمیله علم الهدی، صمیمانه تقدیر و تشکر می کنم. هم چنین از مسئولین محترم دفتر مرکز انجمن اولیاء و مربیان وزارت آموزش و پرورش، پژوهشکده ی خانواده ی انجمن، مرکز تحقیقات خانواده ی انجمن اولیاء و مربیان، مرکز مشاوره ی یاس سردشت به مدیریت استاد گرامی عبدالروف آذری و آموزش و پرورش سردشت و تمامی مادران شرکت کننده در کلاس های آموزش خانواده که در انجام پژوهش حاضر نهایت همکاری را مبذول داشته اند تشکر نموده بر خود لازم می دانم از سایر کسانی که به نحوی از انحاء مرا در این کار یاری کرده اند، از جمله استادان جلال معروفیان، دکتر علی مصطفی، دکتر عثمان فرورش، استاد حمزه سعید زاده، استاد جمال اسماعیلی و همکلاسی عزیزم روح اله شیخ محمدی و پسرم یاسر حسن پور، صمیمانه تشکر و قدردانی نمایم.

تقدیم به روح پُرفِتوح

پیام آور صلح و آزادی

حضرت ختمی مرتبت مُحَمَّد مُصطفیٰ (ص)،

که خُدایش اُسوهی حَسَنه و رَحْمَهٌ لِلْعَالَمِین نامید.

چکیده

موضوع: بررسی تأثیر آموزش خانواده بر تغییر نگرش مادران در تربیت فرزندان

پژوهش حاضر به بررسی تأثیر آموزش خانواده بر تغییر نگرش مادران در تربیت فرزندان پرداخته است. به این منظور نمونه‌ای ۸۰ نفری از مادرانی که در سال تحصیلی ۸۶-۸۷ در مدارس ابتدایی سردشت، فرزند مشغول به تحصیل داشته‌اند، به روش تصادفی خوشه‌ای انتخاب شده و به دو گروه ۴۰ نفری آزمایش و گواه تقسیم شده‌اند. گروه آموزش طی ۱۲ جلسه ۲ ساعته با استفاده از محتوای کتاب آموزش خانواده، ویژه‌ی ابتدایی توسط پژوهشگر آموزش دیده‌اند. پژوهش حاضر یک پژوهش تجربی است. در این پژوهش از طرح تحقیقی پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه گواه استفاده شده است.

ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه‌ای ۳۰ سؤالی محقق ساخته از محتوای کتاب آموزش خانواده، ویژه‌ی ابتدایی بوده است که روایی آن به روش آلفای کرونباخ ۸۸٪ به دست آمده است.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون t استیودنت برای گروه‌های مستقل و همبسته استفاده شده و نتایج در سطح معناداری ۰۱٪ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که آموزش خانواده توانسته است بر تغییر نگرش مادران در خصوص مسایل آموزشی (ناهنجاریهای رفتاری، ناتوانیهای یادگیری و ارتباط خانه و مدرسه) و مسایل تربیتی (تربیت دینی و اخلاقی، تربیت جنسی و تربیت عاطفی-اجتماعی) فرزندانشان مؤثر باشد. آموزش خانواده در مورد اهداف، اصول، و برنامه‌های آموزش و پرورش تغییر معناداری در نگرش مادران بوجود نیاورده است. آموزش خانواده بیشترین تأثیر را بر تغییر نگرش مادران در خصوص مسایل تربیت عاطفی-اجتماعی (t بدست آمده = ۱۰/۴۰ و t جدول = ۲/۵۷) و کمترین تأثیر را بر تغییر نگرش آنان در خصوص ناتوانیهای یادگیری (t بدست آمده = ۴/۶ و t جدول = ۲/۵۷) داشته است.

کلیدواژه‌ها: خانواده، آموزش خانواده، آموزش، تربیت، نگرش

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول (طرح تحقیق / کلیات)

۲ مقدمه
۵ بیان مسئله
۹ اهمیت و ضرورت انجام تحقیق
۱۴ اهداف تحقیق
۱۵ فرضیه های تحقیق
۱۶ تعریف واژه های اساسی تحقیق
۱۸ محدودیت های تحقیق

فصل دوم: ادبیات تحقیق

۱- آموزش بزرگسالان

۲۲ آموزش چیست؟
۲۲ اهداف آموزش
۲۳ نگاهی گذرا به چگونگی تحول آموزش بزرگسالان در جهان
۲۵ نگاهی گذرا به تحول آموزش بزرگسالان در ایران
۲۷ به چه دلایلی آندراگوژی و پداگوژی با هم متفاوتند؟
۲۸ روش های تسهیل کننده ی یادگیری بزرگسالان
۲۹ فلسفه ی آموزش بزرگسالان از دیدگاه راجرز گرودی
۳۱ فلسفه ی آموزش بزرگسالان از دیدگاه پائولو فریر

۲- تعریف خانواده

۳۳ مفهوم و تعریف خانواده
۳۳ جایگاه خانواده در اسلام و قرآن
۳۴ خانواده از دیدگاه ادیان و مکاتب اخلاقی
۳۷ خانواده و جامعه
۳۷ خانواده از نظر متفکران و صاحب نظران مسلمان
۳۸ جایگاه خانواده در تفکر اسلامی

۳- سازمان خانواده و اهمیت آن

۴۰ اهمیت و نقش خانواده
۴۲ اهمیت و ضرورت ازدواج
۴۲ اهداف ازدواج
۴۴ حکمت ها و فواید ازدواج

۴۵ تیپ های شخصیتی و زناشویی
۴۸ ازدواج و خانواده در هندوئیسم
۴۸ ازدواج و خانواده در بودائیسم
۴۹ ازدواج و خانواده در سیکسزم
۵۰ ازدواج و خانواده در یهودیت
۵۰ ازدواج و خانواده در مسیحیت
۵۱ ازدواج و خانواده در اسلام

۵۳ - ۴- کارگردهای خانواده

۵۳ معانی تربیت از دیدگاههای مختلف
۵۴ خانواده به مثابه ی یک عامل اساسی در تربیت
۵۴ نخستین پایگاه تربیت
۵۵ شیوه های تربیتی خانواده
۵۶ در تربیت کودک
۵۷ ما از ارتقای تعلیم و تربیت چه می خواهیم؟
۵۸ اساس تربیت نسلها
۵۹ چرا آموزش دختران و زنان لازم است؟
۶۰ مادری و تربیت شغل اول زنان
۶۲ کارکردهای خانواده
۶۳ کارکردهای اجتماعی خانواده
۶۴ کارکردهای روانی خانواده
۶۵ گامی مؤثر در تربیت فرزندان

۶۷ - ۵- خانواده در گذر زمان

۶۷ تکوین مفهوم خانواده
۶۸ نظام های خانوادگی و حوزه های فرهنگی
۶۹ نگرانی های امروز و دشواری های فردا
۷۰ هم خانگی بی ازدواج
۷۱ مجردها
۷۲ کودکان
۷۲ فرزند آوری به کمک روش های پزشکی
۷۳ چشم اندازهای آینده در خصوص خانواده
۷۴ اشکال مختلف خانواده در ایران
۷۵ آینده ی خانواده
۷۶ نتیجه گیری

۷۸ - ۶- عوامل تحکیم و تزلزل خانواده

۷۸ ویژگی های خانواده ی مستحکم
۷۹ تحکیم خانواده از نظر اسلام و غرب
۷۹ راهبردهای تحکیم روابط همسران از نظر پیامبر (ص)
۸۱ روش های ایجاد شادی در اعضای خانواده

۸۲	یافته های تحقیقاتی در زمینه ی تزلزل خانواده
۸۳	۷- آموزش خانواده
۸۳	آموزش خانواده.....
۸۳	عواملی که آموزش خانواده را ضروری می نمایند
۸۴	اهداف آموزش خانواده
۸۵	برخی از فواید آموزش خانواده
۸۵	مراحل هفتگانه ی چرخه ی زندگی.....
۸۶	۸- جهانی شدن و چالشهای پیش روی خانواده
۸۶	مفهوم جهانی شدن.....
۸۶	خانواده و جهانی شدن.....
۸۸	همایش بین المللی خانواده و جهانی شدن
۹۱	راهکارهایی برای مقابله با تبعات زیانبار جهانی سازی.....
۹۲	۹- زن از دیدگاه اقوام و ملل و اسلام
۹۲	موقعیت زن در روزگار باستان
۹۲	مقام زن در نزد ملت‌های قدیم
۹۴	جایگاه زنان و دختران در جوامع.....
۹۶	نابرابری تحصیلی زنان و مردان، سد راه توسعه.....
۹۷	تمایزات طبیعی زن و مرد.....
۱۰۰	فمینیسم سیاسی و رسالت زن مسلمان
۱۰۱	بینش غرب نسبت به زن.....
۱۰۱	ضرب‌ المثل های اقوام و ملل در مورد زنان.....
۱۰۲	نظر اسلام در مورد زن.....
۱۰۳	آزاد شدن زنان به طور کلی به وسیله ی اسلام
۱۰۴	دفاع از حقوق زن در اسلام.....
۱۰۵	روابط زن و مرد در اسلام.....
۱۰۶	توصیه های پیامبر (ص) به مردان در خصوص احترام به زنان و دختران
۱۰۷	رفتار پیامبر (ص) در خانه و با خانواده
۱۰۹	بنیاد خانواده در اسلام و غرب.....
۱۱۱	۱۰- فلسفه ی تعلیم و تربیت رسمی از دیدگاه اسلام
۱۱۱	ضرورت و جایگاه تعلیم و تربیت.....
۱۱۳	چیستی تعلیم و تربیت.....
۱۱۴	هدف اصلی تعلیم و تربیت
۱۱۸	تربیت و اصلاح بینش یکی از راهکارهای مؤثر رسیدن به فلاح و رستگاری که مد نظر جمیع پیامبران است
۱۱۹	پیشینه ی تحقیقات داخلی.....
۱۲۵	پیشینه ی تحقیقات خارجی.....
۱۲۹	نتیجه گیری.....
۱۳۱	فصل سوم: روش تحقیق
۱۳۲	مقدمه.....

۱۳۲	نوع و روش تحقیق
۱۳۳	روش گرد آوری اطلاعات
۱۳۳	ابزار گرد آوری اطلاعات
۱۳۳	روایی و پایایی پرسشنامه
۱۳۵	جامعه ی آماری تحقیق
۱۳۵	روش نمونه گیری و تعداد افراد نمونه
۱۳۵	روشهای آماری تجزیه و تحلیل اطلاعات
۱۳۶	الف - تحلیل توصیفی - تحلیل استنباطی
۱۳۶	ج - آزمون t مستقل برای گروه های مستقل
۱۳۷	د- آزمون t همبسته برای گروه های همبسته
۱۳۸		فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده ها و نتایج
۱۳۹	مقدمه
۱۴۰	تجزیه و تحلیل داده ها
۱۵۱	خلاصه
۱۶۵		فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات
۱۶۶	نتایج
۱۷۲	نتیجه گیری نهایی
۱۷۲	پیشنهادات اجرایی برگرفته از تحقیق
۱۷۴	پیشنهادات اجرایی دیگر
۱۷۵	پیشنهادات پژوهشی برای تحقیقات بیشتر
۱۷۶	سخن آخر
۱۷۹	نتایج فرعی بدست آمده از تجزیه و تحلیل داده های جمعیت شناسی
۱۸۰	منابع و مأخذ
۱۸۹	پیوست ها

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۱۳۲	۱- جدول مربوط به طرح تحقیق پیش آزمون - پس آزمون با گروه گواه
۱۳۴	۲- جدول مربوط به تفکیک فرضیه های تحقیق بر حسب موضوع مربوطه
۱۴۰	۳- جدول مربوط به داده های سن آزمودنی های گروه آزمایش
۱۴۰	۴- جدول مربوط به داده های سن آزمودنی های گروه گواه
۱۴۱	۵- جدول مربوط به داده های تحصیلات آزمودنی های گروه آزمایش
۱۴۱	۶- جدول مربوط به داده های تحصیلات آزمودنی های گروه گواه
۱۴۲	۷- جدول مربوط به داده های سن مادر آزمودنی های گروه آزمایش
۱۴۲	۸- جدول مربوط به داده های سن مادر آزمودنی های گروه گواه
۱۴۳	۹- جدول مربوط به داده های تحصیلات مادر آزمودنی های گروه آزمایش
۱۴۳	۱۰- جدول مربوط به داده های تحصیلات مادر آزمودنی های گروه گواه
۱۴۴	۱۱- جدول مربوط به داده های شغل پدر آزمودنی های گروه آزمایش
۱۴۴	۱۲- جدول مربوط به داده های شغل پدر آزمودنی های گروه گواه
۱۴۵	۱۳- جدول مربوط به داده های تاریخ ازدواج آزمودنی های گروه آزمایش
۱۴۵	۱۴- جدول مربوط به داده های تاریخ ازدواج آزمودنی های گروه گواه
۱۴۶	۱۵- جدول مربوط به داده های شغل همسر آزمودنی های گروه آزمایش
۱۴۶	۱۶- جدول مربوط به داده های شغل همسر آزمودنی های گروه گواه
۱۴۷	۱۷- جدول مربوط به داده های درآمد آزمودنی های گروه آزمایش
۱۴۷	۱۸- جدول مربوط به داده های درآمد آزمودنی های گروه گواه
۱۴۸	۱۹- جدول مربوط به داده های وضع مسکن آزمودنی های گروه آزمایش
۱۴۸	۲۰- جدول مربوط به داده های وضع مسکن آزمودنی های گروه گواه
۱۴۹	۲۱- جدول مربوط به داده های تعداد فرزندان آزمودنی های گروه آزمایش
۱۴۹	۲۲- جدول مربوط به داده های تعداد فرزندان آزمودنی های گروه گواه
۱۵۰	۲۳- جدول مربوط به داده های شرکت یا عدم شرکت در کلاسهای آموزش خانواده آزمودنی های گروه آزمایش
۱۵۰	۲۴- جدول مربوط به داده های شرکت یا عدم شرکت در کلاسهای آموزش خانواده آزمودنی های گروه گواه
۱۵۲	۲۵- جدول مربوط به مقایسه ی میانگین های تک تک سوالات پیش آزمون و پس آزمون گروه های گواه و آزمایش قبل از آموزش
۱۵۳	۲۶- جدول مربوط به مقایسه ی میانگین های تک تک سوالات پیش آزمون و پس آزمون گروه گواه
۱۵۴	۲۷- جدول مربوط به مقایسه ی میانگین های تک تک سوالات پیش آزمون و پس آزمون گروه آموزش
۱۵۵	۲۸- جدول مربوط به مقایسه ی میانگین های کل نمرات پیش آزمون و پس آزمون گروه آموزش
۱۵۶	۲۹- جدول مربوط به مقایسه ی میانگین های کل نمرات پیش آزمون و پس آزمون برای ۱۴ سوال آموزشی
۱۵۷	۳۰- جدول مربوط به مقایسه ی میانگین های کل نمرات پیش آزمون و پس آزمون برای ۱۶ سوال تربیتی
۱۵۸	۳۱- جدول مربوط به مقایسه ی میانگین های کل نمرات پیش آزمون و پس آزمون برای سوالات مربوط به تربیت دینی و اخلاقی

- ۳۲- جدول مربوط به مقایسه ی میانگین های کل نمرات پیش آزمون و پس آزمون برای سوالات عاطفی - اجتماعی ۱۵۹
- ۳۳- جدول مربوط به مقایسه ی میانگین های کل نمرات پیش آزمون و پس آزمون برای سوالات تربیت جنسی ۱۶۰
- ۳۴- جدول مربوط به مقایسه ی میانگین های کل نمرات پیش آزمون و پس آزمون برای سوالات ناهنجاری های رفتاری ۱۶۱
- ۳۵- جدول مربوط به مقایسه ی میانگین های کل نمرات پیش آزمون و پس آزمون برای سوالات ناتوانی های یادگیری ۱۶۲
- ۳۶- جدول مربوط به مقایسه ی میانگین های کل نمرات پیش آزمون و پس آزمون برای سوالات اهداف آموزش و پرورش ۱۶۳
- ۳۷- جدول مربوط به مقایسه ی میانگین های کل نمرات پیش آزمون و پس آزمون برای سوالات ارتباط خانه و مدرسه ۱۶۴

فهرست اشکال

عنوان

صفحه

۱۴۰	۱. هیستوگرام مربوط به داده های سن آزمودنی های گروه آزمایش
۱۴۰	۲. هیستوگرام مربوط به داده های سن آزمودنی های گروه گواه
۱۴۱	۳. هیستوگرام مربوط به داده های تحصیلات آزمودنی های گروه آزمایش
۱۴۱	۴. هیستوگرام مربوط به داده های تحصیلات آزمودنی های گروه گواه
۱۴۲	۵. هیستوگرام مربوط به داده های سن مادر آزمودنی های گروه آزمایش
۱۴۲	۶. هیستوگرام مربوط به داده های سن مادر آزمودنی های گروه گواه
۱۴۳	۷. هیستوگرام مربوط به داده های تحصیلات مادر آزمودنی های گروه آزمایش
۱۴۳	۸. هیستوگرام مربوط به داده های تحصیلات مادر آزمودنی های گروه گواه
۱۴۴	۹. هیستوگرام مربوط به داده های شغل پدر آزمودنی های گروه آزمایش
۱۴۴	۱۰. هیستوگرام مربوط به داده های شغل پدر آزمودنی های گروه گواه
۱۴۵	۱۱. هیستوگرام مربوط به داده های تاریخ ازدواج آزمودنی های گروه آزمایش
۱۴۵	۱۲. هیستوگرام مربوط به داده های تاریخ ازدواج آزمودنی های گروه گواه
۱۴۶	۱۳. هیستوگرام مربوط به داده های شغل همسر آزمودنی های گروه آزمایش
۱۴۶	۱۴. هیستوگرام مربوط به داده های شغل همسر آزمودنی های گروه گواه
۱۴۷	۱۵. هیستوگرام مربوط به داده های درآمد آزمودنی های گروه آزمایش
۱۴۷	۱۶. هیستوگرام مربوط به داده های درآمد آزمودنی های گروه گواه
۱۴۸	۱۷. هیستوگرام مربوط به داده های وضع مسکن آزمودنی های گروه آزمایش
۱۴۸	۱۸. هیستوگرام مربوط به داده های وضع مسکن آزمودنی های گروه گواه
۱۴۹	۱۹. هیستوگرام مربوط به داده های تعداد فرزندان آزمودنی های گروه آزمایش
۱۴۹	۲۰. جدول مربوط به داده های تعداد فرزندان آزمودنی های گروه گواه
۱۵۰	۲۱. هیستوگرام مربوط به داده های شرکت یا عدم شرکت در کلاسهای آموزش خانواده آزمودنی های گروه آزمایش
۱۵۰	۲۲. هیستوگرام مربوط به داده های شرکت یا عدم شرکت در کلاسهای آموزش خانواده آزمودنی های گروه گواه

فصل اوّل:

كليات تحقيق

مقدمه

خانواده نخستین نهاد در تاریخ فرهنگ و تمدن انسانی است و اولین مدرسه‌ای است که انسان در آن تعلیم می‌یابد و با اصول زندگی اجتماعی و روش تفاهم با دیگران آشنا می‌شود. در آن ارزش‌های اخلاقی اجتماعی و جسمی افراد فراهم می‌گردد. خانواده یکی از مهم‌ترین عوامل شکل‌گیری عقاید، ارزش‌ها و نگرش‌های مربوط به فرهنگ یک جامعه است. خانواده نقش ویژه‌ای در ارائه‌ی الگو، آموزش رفتاری، میزان‌های اخلاقی و اجتماعی دارد. امروزه توافقی جمعی و کلی در خصوص اهمیت نقش خانواده در جامعه‌ی بشری به وجود آمده است و همگی بر این باورند که خانواده، نهاد اساسی جامعه‌ی بشری است و ساختار جامعه بر آن استوار است. اگر چه انواع و اشکال خانواده‌ها با هم متفاوتند، ولی شکی در اهمیت و نقش کلیدی آنها در تعلیم و تربیت فرزندان نمی‌توان داشت و لازم است توجه اساسی به آموزش خانواده‌ها مبذول شود.

شاید در گذشته والدین خود را مسئول مشکلات رفتاری فرزندانشان نمی‌دانستند و هر آنچه را در مورد آنان انجام می‌دادند، عین صواب می‌پنداشتند و هرگونه مسئولیتی را در قبال اختلالات و رفتارهای نابهنجار کودکانشان از خود سلب می‌کردند اما امروزه والدین می‌خواهند بدانند که، چگونه از رفتارهای نادرست احتمالی خود در مورد فرزندانشان رهایی یابند و چگونه روش‌های تربیتی و رفتار صحیح با فرزندان نشان بکار برند؟

اینک والدین کم و بیش فهمیده‌اند که فرزندان آنان کپی خودشان خواهند بود پس سعی می‌کنند که برخورد‌های ناپسندشان با فرزندان را در حد توان اصلاح نمایند. به همین دلیل است که یاد گرفتن شیوه‌های برخورد با فرزندان امری ضروری‌تر از هر زمان دیگر جلوه می‌کند.

خانواده کوچکترین و اساسی‌ترین واحد اجتماعی است که هر یک از افراد جامعه در آن متولد می‌شوند و تربیت و پرورش می‌یابند. در این میان نقش پدر و مادر در تربیت فرزند بسیار مهم و تعیین‌کننده است، چرا که والدین اولین شکل دهندگان و معماران شخصیت فرزند خود هستند. بنابراین آموزش دادن به والدین در زمینه مسائل تربیتی موجب می‌گردد که آنان محیط مناسب‌تری برای رشد و شکوفایی استعداد‌های بالقوه فرزندان خود فراهم کنند. این امر نیز پیشرفت و بالندگی افراد خانواده‌ها و جامعه را در پی خواهد داشت. (تابتی، ۱۳۷۶)

در تربیت فرزندان، خانواده جایگاه واهمیت خاصی دارد. اما در جواب این که چگونه می توان این نهاد مقدس را آن طوری که شایسته است برای انجام چنین مأموریتی آماده و مجهز کرد، باید اذعان داشت که بهترین راه و ابزار دستیابی به این هدف، آموزش دادن به افراد خانواده و بخصوص والدین است. (ثابتی، ۱۳۷۷)

به هر حال تحقیقات نشان می دهند که آموزش خانواده به مراتب بیش از تنظیم و تصویب قوانین، در ایجاد نگرش مثبت و تغییر طرز تلقی افراد و رفتارشان مؤثر خواهد بود. براین اساس آموزش خانواده حقی است از حقوق خانواده ها که بر گردن هر ملت و دولتی قرار دارد، تا از طریق آن به هدف تربیت افراد دست یابیم. (شاه مرادی، ۱۳۷۸)

بنابراین آموزش والدین به منظور تربیت صحیح فرزندان می توان راهگشای بسیاری از مسائل و مشکلات تربیت نسل جوان و آینده ساز کشور باشد. و برگزاری کلاس های آموزش خانواده، که هدف آن نزدیک کردن دیدگاه تربیتی و آموزشی والدین و مربیان است نهایتاً می تواند در نگرش و رفتار های والدین تغییر مثبت ایجاد نماید.

همواره با سؤالاتی از این قبیل روبه رو بوده ایم؛ آیا آموزش خانواده در کشور ما به راستی مفید بوده است؟ آیا کلاس های آموزش خانواده با محتوای کنونی در نگرش والدین در جهت بهبودی الگوی تربیتی و رفتاری آنان با فرزندان شان تغییر به وجود آورده است؟ آیا بین شرکت مداوم والدین در کلاس های آموزش خانواده با میزان تغییر نگرش آنها همبستگی وجود دارد؟ اگر بخواهیم آموزش خانواده در ایران ثمر بخش تر باشد باید پژوهش های زیادی در این زمینه انجام دهیم. از جمله اینکه از نتایج کلاس های آموزش خانواده ارزیابی به عمل آوریم تا راهگشای برنامه ریزی تخصصی تر در زمینه ی آموزش خانواده شود.

محمد رضا شرفی در مقاله ای تحت عنوان «معنویت در خانواده ی امروز» چالش های پیشروی خانواده ی امروز را چنین بر می شمرد:

خانه ها به خوابگاههای تبدیل شده اند که ارتباط های عاطفی، روحی و کلامی دو نسل والد و فرزند، به هشت دقیقه در شبانه روز کاهش یافته است. (اسپاک، ۱۳۵۹، ترجمه ی ابرام)

فاصله ی میان نسل ها در مواردی به گسست نسلها و بعضاً به تضاد نسلها منجر شده است. (شرفی، ۱۳۸۲)

فرار دختران و پسران از خانه با توجه به اینکه شماری از آنها هرگز بر نمی گردند. کاهش میل به زندگی، که اگر حل نشود منجر به اقدام به خودکشی یا خودکشی می گردد.

رشد مصرف داروهای روان گردان و اعتیاد به مواد مخدر در بین نوجوانان و جوانان ظهور پدیده ی تکنوپولی (technopoly) به معنای عقب نشینی فرهنگ از برخی ارزشهایش در مقابله با تکنولوژی، سلطه ی تربیت رسانه ای و تحت نفوذ درآوردن فعالیتهای خانه و مدرسه به وسیله ی رسانه ها و رایانه ها، بحران هویت (Identification) شامل اختلال هویت یا فقدان هویت رشد میزان افسردگی و ناامیدی در گروه های سنی نوجوانان و جوانان و میان سالان با توجه به این چالشها، برای پیشگیری از عواقب زیانبار آنها نیازمند یک اراده ی ملی و حتی یک عزم یک پارچه ی جهانی هستیم. به نظر می رسد که فقدان معنویت یکی از دلایل بسیار مهم این چالشها باشد. و این چالشها تنها بخشی از دردها و دغدغه هایی هستند که خانواده ها، فرزندان و روابطشان را تهدید می کنند.

پس می طلبد که با اقدامات هماهنگ و از جمله **آموزش خانواده ها** به جنگ با این چالشها برخیزیم و در این راه لحظه ای درنگ نکنیم. خانواده و جامعه رابطه ی مستقیم و آشکاری با یکدیگر دارند و حیات اجتماعی سالم از خانواده های سالم شکل می گیرد. به یقین بدون پرداختن به وضع خانواده و بدون داشتن برنامه ای مناسب برای سلامت و بقای این نهاد مقدس، دستیابی به زندگی پویا و رشد یابنده امری محال است. به همین دلیل باید از آموزه های اعتقادی و تجارب جهانی بهره بگیریم و راهکارهای لازم برای تاثیر گذاری و جهت دهی منطقی به روابط خانوادگی را بدست آوریم. (رحمان دوست، ۱۳۸۴)

بر طبق مطالعات انجام شده در بانک جهانی، سواد مادران اولاً در نرخ زاد و ولد و ثانیاً در پیشرفت تحصیلی فرزندانشان مؤثر است. با تخصیص درصد بیشتری از منابع آموزشی جهان به زنان، کاهش عمده ای در بیسوادی این جمعیت ارزشمند میسر خواهد شد و صرف بودجه برای آموزش زنان نه تنها در بهبود شرایط خود زنان مؤثر است، بلکه در سواد آموزی و پیشرفت تحصیلی فرزندان آنان نیز تأثیر دارد. خلاصه اینکه برای استفاده ی بهینه از منابع آموزشی اندک در اختیار، لازم است **به آموزش و پرورش زنان** به عنوان یک وظیفه ی جهانی نگرسته شود. با بودجه ای که صرف آموزش زنان می شود می توان نرخ زنده ماندن نوزادان و سطح بهداشت و تغذیه ی آنان را بهبود بخشید. مادران آموزش دیده، فرزندان سالم تری دارند که احتمالاً عمری طولانی تر خواهند داشت. کودکان سالم تر آسان تر می آموزند، این مادران فرزندان را به رفتن به مدرسه تشویق می کنند. و بر عملکرد تحصیلی آنان مؤثرند. زنان آموزش دیده بیشتر در صحنه های زندگی مشارکت می کنند طبق تحقیقات به عمل آمده توسط سازمان یونسف، اگر افرادی دوره ی ابتدایی را به پایان برسانند؛ فرزند کمتر، درآمد بیشتر و آمادگی زیادتری جهت یادگیری تکنولوژی و فراگیری مهارت را دارند. تحقیقات سال ۱۹۹۱ سازمان یونسف پیرامون ارتباط میان بهداشت و تغذیه و اصل یادگیری در کودکان، مؤید

آن است که کودکان برخوردار از بهداشت و تغذیه ی مطلوب، قدرت ذهنی، قدرت تفکر و آمادگی یادگیری، بهره ی هوشی و دامنه ی یادگیری به مراتب بیشتری از کودکانی دارند که از بهداشت و تغذیه ی مناسب محرومند. به دلایل مذکور آموزش و پرورش دختران و افزایش سطح تحصیلی آنان باید یکی از اولویتهای اصلی سیاست آموزشی در راه توسعه ی پایدار باشد. لازم است که مادران به طور پیگیر و مستمر آموزش ببینند تا بتوانند به مقابله با این همه چالش که پیش روی خانواده است برخیزند و جامعه را از افتادن در دام فاجعه های ویرانگرتر از آنچه اتفاق افتاده است برهانند. پژوهش حاضر قصد دارد به میزان اثر بخشی کلاس های آموزش خانواده بر تغییر نگرش مادران در زمینه تربیت فرزندان شان بپردازد. به امید اینکه نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر بتواند در جهت بهبود وضع آموزش خانواده ها در ایران مفید واقع شود.

بیان مسأله

اساساً توسعه ی پایدار مبنایی انسانی دارد. از انسان شروع می شود و به انسان ختم می گردد. انسان با علم و عمل کاروان توسعه رابه حرکت در می آورد. و در اثر همین حرکت به علم و عمل کامل تر و بالاتر نایل می گردد. اگر بپرسیم که تخصص ها و تعهد ها چگونه به وجود می آیند؟ و چگونه رشد می کنند و گسترش می یابند؟ در جواب می توان گفت: که عامل اصلی این امر فرایند آموزش است. و از این دیدگاه به نظر می رسد که آموزش در بر گیرنده ی تمام فعالیت ها و فرصت هایی باشد که برای توسعه و تعمیق دانش، بینش و مهارت های انسانها به صورت رسمی و غیر رسمی طراحی و فراهم می گردد.

اخیراً بانک جهانی رابطه ی توسعه ی کشورها را با ترکیب سه شاخص منابع انسانی، ثروت فیزیکی و ثروت طبیعی بررسی کرده است، متوسط سرانه ی ثروت، رقم ۶۸۶۰۰۰ دلار تعیین شده است. که ترکیب آن شامل ۰/۶۴ منابع انسانی، ۰/۱۶ منابع فیزیکی و ۰/۲۰ منابع طبیعی است. پس در سطح جهانی منابع انسانی بیشترین تأثیر را در توسعه ی کشورها برجای گذاشته اند. و تأثیر منابع انسانی ۴ برابر منابع فیزیکی و بیش از ۳ برابر منابع طبیعی است. (نشریه ی علمی پژوهشی دانشور)

با این توضیحات نتیجه می گیریم که جوامعی ثروتمند ترند که نیروی انسانی با کیفیت تر و متخصص تر و متعهدتر و زبده تر و آموزش دیده تر و در یک کلام تربیت شده تر دارند. پس لازم می آید به فکر تربیت فرد در خانواده برآییم. و با این کار در مسیر توسعه ی پایدار قدم گذاشته مراحل ترقی را یکی پس از دیگری پشت سر گذاریم. اما واقعیت این است که اکثر خانواده ها علیرغم خواست فطری شان در جهت تربیت فرزندانشان از روش ها و تکنیک های صحیح برای این تربیت

به درستی آگاه نبوده و بسیاری از آنان نگرش‌های اشتباهی درباره نحوه‌ی تربیت فرزندانشان دارند. انجمن اولیا و مربیان سعی بر افزایش آگاهی‌ها و تغییر نگرش والدین در این زمینه داشته است. اما اثربخشی این برنامه‌ها بایستی در تحقیقاتی علمی مورد بررسی قرار گیرد. این تحقیق به دنبال آن است تا معلوم کند که آیا آموزش‌های خانواده‌ای که در منطقه سردشت ارائه خواهد شد، باعث تغییر نگرش مادران نسبت به مسائل تربیتی و آموزشی فرزندانشان می‌شود یا نه؟

از سقراط قبل از محاکمه‌ی تاریخی‌اش پرسیدند: بزرگ‌ترین آرزوی تو چیست؟ او چنین گفت: آرزو دارم که بتوانم بر بلندترین قله‌ی آتن صعود کنم، و از آنجا خطاب به مردم بگویم: «هان ای مردم هم چنان که به فکر سیر کردن شکم فرزندان خود هستید و همان‌گونه که به فکر پوشاندن تن آنها هستید، به فکر پرورش مغز و اندیشه‌ی آنان نیز باشید و تلاش نمایید با تربیت درست راه سعادت و خوشبختی را به آنان نشان دهید». (نشریه‌ی فجر ۸۳/۵/۲۰)

پیامبر (ص) در زمینه‌ی نقش تربیتی خانواده می‌فرماید: «کسی که پدر و مادرش او را تربیت نکنند زمانه او را تربیت خواهد کرد».

نهاد خانواده به عنوان هسته‌ی اصلی و اولیه‌ی تشکیل دهنده‌ی جامعه، نقشی بسیار تعیین کننده و حیاتی در تربیت غیررسمی افراد دارد. اولین قدم برای اعتلا و ارتقا و استحکام نظام خانواده، آشنایی خانواده‌ها با وظایف و دانش‌های است که عمل به آنها شرط اصلی رسیدن به شرایط مطلوب تربیتی در خانواده می‌باشد. و این مهم جز در سایه‌ی آموزش امکان پذیر نیست. خانواده را مدرسه‌ی اول نامیده اند. چرا که انسان از بدو تولد تا پایان ۶ سالگی بیش از نیمی از شکل‌گیری شخصیت و جهت‌گیری رفتارهایش در آنجا صورت می‌پذیرد. و در این مدرسه پدر و مادر الگوسازان اصلی فرزندانشان هستند و هر رفتار و منش آنان مورد تقلید و تبعیت و همانند سازی فرزندان قرار می‌گیرد. گرایش‌ها و علایق و نگرش‌های والدین در تمامی امور، سمت‌گیری رفتاری فرزندان را سامان می‌بخشد. (نشریه‌ی آموزشی پیوند، شماره‌ی ۲۲۲)

کودکان اولین ملاکها و شاخص‌های رفتاری فردی و اجتماعی خود را از نوع مُراوده و رفتار پدر و مادر خویش فرا می‌گیرند. فرزندان ۰/۶۵ از شاکله‌ی شخصیتی خویش را در دل مدرسه‌ی اول سامان می‌دهند. و به هنگام ورود به مدرسه‌ی دوم قسمت اعظم زیر بناهای شخصیتی آنان ساخته و پرداخته شده است.

اگر اعضای خانواده به حقوق متقابل و رفتار مطلوب آشنا نباشند ممکن است این کانون محبت و مودت به جهنمی تبدیل گردد که نهایتاً شعله‌های نفرت و نگرانی آن نه تنها خانواده را در کام خود فرو برند، بلکه برای کل جامعه نیز خطر آفرین باشند. پس بر اعضای خانواده بخصوص پدران و مادران است که از طُرُق گوناگون، از جمله از راه آموزش با عمل

به وظایف خود و بروز رفتار های مطلوب نظام خانواده را به محیطی سرشار از عشق و محبت و تفاهم و همکاری تبدیل نمایند. و تعالی و ارتقای نظام خانواده را تضمین کنند. در این میان حتی خانواده های تحصیل کرده نیز از افزایش دانش های تربیتی بی نیاز نیستند. و این جاست که میزان اهمیت آموزش خانواده ها به حدی ضروری می نماید که تأکید می کنیم این آموزش ها سراسری شوند. (نشریه ی آموزشی پیوند، شماره ی ۲۲۲) خانواده ها می گویند که از مسائل تربیتی هرچه بشنویم کم است.

پدران و مادران آموزش دیده در کلاس های آموزش خانواده می گویند که این آموزش ها فواید زیر را در بر داشته است:

(۱) حل اختلاف زن و شوهر

(۲) افزایش مراجعه ی پدران و مادران به مدرسه برای پی گیری وضع فرزندان

(۳) کاهش استعمال دخانیات

(۴) کاهش ازدواج های فامیلی به خاطر آگاهی از عواقب خطرناک آن

(۵) استقبال از مراکز تنظیم خانواده

(۶) ترغیب پدران از سوی مادران برای شرکت در کلاس ها

(۷) افزایش نظارت والدین بر روابط فرزندان خود با دوستانشان

پدران می گویند: نمی توانیم برای شرکت در کلاس های خانواده وقت لازم را اختصاص دهیم. اما علی قائمی، صاحب نظر تعلیم و تربیت این گونه پاسخ می گوید: (من منکر مشکلات شما و به خصوص مشکلات اقتصادی نیستیم. اما این را هم عاقلانه نمی دانم که شبانه روز کار کنیم ولی به فکر تربیت فرزندانمان نباشیم. کمتر بخوریم، کمتر بپوشیم و حتی کمتر بخوابیم اما از تربیت فرزندان دلبند خود غافل نباشیم). عاقل کسی نیست که همه چیز را داشته باشد آنگاه هنر به خرج دهد. بلکه عاقل کسی است که با حداقل امکانات حداکثر سود آوری و هنر را به خرج دهد. برنامه ریزان آموزش خانواده معتقدند که، در جامعه ی ما تعلیم و تربیت خانوادگی هنوز جایگاه معین و مشخصی ندارد. در حالی که در کشور های پیشرو، آموزش خانواده در قالب مدرسه ای به نام مدرسه ی اولیاء، فعالیت فراگیری دارد. (روزنامه ی توسعه، ۲۷/۹/۹)

نتیجه این که، برای تبدیل افراد بی خاصیت و سربار و کم ظرفیت و در یک کلام توسعه نیافته و رشد نکرده به انسانهای فعال و مؤثر و توسعه یافته چاره ای جز تربیت کردن آنها نداریم، این کار باید از مدرسه ی اول آنها خانواده شروع شود و لازم است متولیان این مدرسه (پدران و مادران) از طریق آموزش خانواده برای انجام این رسالت خطیر آماده شوند.

بنابراین می توان به این نکته پی برد که آموزش خانواده می تواند اکسیر چنین تغییر و تبدیلی شود.

امروزه عقیده بر این است که با آموزش خانواده ها می توان در جهت تقویت جنبه های معنوی و علمی والدین قدمهایی برداشت و در نتیجه ی آن، نه تنها والدین و فرزندانشان بلکه جامعه نیز از نظر کیفی ارتقاء خواهد یافت و از حجم فشارها و مشکلات روحی به طور کلی خواهد کاست. (تحقیقی پیرامون آموزش خانواده، آموزش و پرورش ناحیه ۲ اصفهان)

به نظر **گالاس** (۱۹۸۷) اصلاح آموزش و پرورش والدین به معنای هدایت آنان در جهت هر گونه مداخله ای است که فرزندانشان را تحت تاثیر قرار می دهند.

بنظر **آدل** (۱۹۷۴): می توان از آموزش رفتاری والدین به طور موفقیت آمیزی برای اصلاح رفتارهای ضد اجتماعی استفاده کرد.

مطالعات و بررسی در زمینه ی آسیب های اجتماعی نشان می دهد که نوجوانان و جوانان ما در معرض انواع تهاجمات فرهنگی هستند و آسیب های اجتماعی از قبیل، اعتیاد، فحشاء، بزهکاری، خودکشی، فرار دختران و پسران و نظایر آن در محیط خانواده در حال افزایش است. و این پدیده ارکان خانواده را متزلزل می کند. بدین سبب است که راهکار کاهش این آسیب ها بایستی همواره مدّ نظر کارشناسان و متخصصان تعلیم و تربیت قرار بگیرد. و همچنین بنظر می رسد که از طریق آموزش خانواده بتوان آگاهی های تربیتی والدین را ارتقا بخشید. تا آنان بتوانند با روش های نوین علمی و در زمینه ی پرورش کودکانشان در ابعاد مختلف تربیتی (جسمانی، عاطفی، اجتماعی و شناختی) آشنا شوند.

لازم به ذکر است که در حال حاضر در کشور ما کلاس های آموزش خانواده به همّت انجمن اولیا و مربیان رواج فراوانی دارد. اما تاکنون پژوهش های گسترده و کاملی در جهت بررسی تأثیر این کلاس ها در تغییر نگرش والدین نسبت به مسائل تربیتی و فرزندانشان انجام نشده است. پژوهش حاضر سعی دارد که به بررسی این موضوع بپردازد که «آیا حضور والدین (مادران) در کلاس های آموزش خانواده در شهرستان سردشت در تغییر نگرش آنها نسبت به مسائل آموزشی و

تربیتی فرزندانشان تأثیر دارد؟»